

FRAN VAJDA:

Petrolejski vrelci v Medjimurju.

lovenske Gorice se raztezajo med Dravo in Muro do Čakovca. Tam, kjer Slovenske Gorice prehajajo v ravnino, pri vasi Selnici — 12 km severno od Čakovca — so medjimurski petrolejski vrelci. Pa ne smete misliti, da petrolej kar izvira iz zemlje, ampak vrtati morajo po več sto metrov globoke rove v zemljo, da pridejo do njega.

Najprej postavijo do 20 m visok lesen stolp, tik pri stolpu je koliba za stroj in nekoliko oddaljena posebna koliba za parni kotel, ki žene stroj. Kotel mora biti oddaljen, da se ne užgejo gorljivi plini, ki časih prihajajo iz rova. Začetek rova izkopljejo z motiko; nadaljnje kopanje pa vršijo s težkim železnim dletom, ki se dviga in spušča v rov ter s svojo težo drobi kamene plasti. Vešč delavec ga neprestano vrti, da nastane okrogel rov. V rov prilijejo vode, da se iz zdrobljene zemlje napravi luža, ki se potem s takozvano „žlico“ dvigne iz rova in izlije v pripravljeno jamo zraven stolpa. Ta „žlica“ je več metrov dolga cev, na spodnjem koncu ima ventil (zapor), ki se odpira na znotraj. Ko se cev spusti v lužo, se ventil odpre, cev se napolni z lužo, ki s svojo težo zapre ventil, ko se cev zopet dvigne.

Da se rov zopet ne zamaši, se potisne vanj močna železna cev. V tej cevi se vrši nadaljnje delo, v njej se dviga in spušča dleto, da se rov nadaljuje v premi črti navzdol. Čim dalje napreduje rov, tem dalje se spušča cev. V prvo cev od zgoraj privijejo drugo in tako dalje. Od izkopane zemlje se v rednih razdaljah (po dva in dva metra) shrani vzorec, iz teh vzorcev spoznajo plasti zemlje.

Najvažnejše in najtežje je zapiranje vode. Pri vrtanju se pride v plasti z izvirno vodo. Ta voda se mora zapreti, sicer bi tekla ob zunanji strani cevi in bi prišla spodaj med petrolej. Voda se zamaši s cunjami in prejo, ki se stisne pod cev. Ta cev se zdaj ne more dalje porivati v zemljo, da se zapor vode ne zrahlja. Vzamejo ožje cevi, jih spustijo v prejšnje, in v teh se vrši nadaljnje delo. Če pridejo do nove plasti vode, se zapiranje ponovi. Tako dobimo časih zgoraj po trojne cevi drugo v drugi. Zato začno vrtanje s širokimi cevmi.

Ako imajo vrtači srečo, pridejo končno do petroleja. Ta se nahaja v peščenih plasteh, ki so prepojene z njim. Petrolej se zbira v spodnjem koncu cevi, in od tam ga črpajo s sesalkami ali pa vlačijo z „žlicami“. Casih se tudi zgodi, da plini potisnejo petrolej v cevi kvišku, da sam pri-

teče na vrh. V Galiciji je nekoč privrelo toliko petroleja, da so plačevali tistim, ki so ga odvažali; v Kavkazu pa je preplavil vso dolino in napravil ogromno škodo.

Seveda ne gre vedno tako gladko. Dostikrat se zlomi eden od železnih drogov, na katerih visi dleto, ki vrta. Potem se začne „inštrumentiranje“. Treba je posebnih priprav, da potegnejo iz zemlje tisti del, ki je ostal spodaj, da se more zopet dalje vrtati. Časih je večtedensko „inštrumentiranje“ brez uspeha. Potem morajo rov pustiti in začeti drugi rov. Zato je vrtanje petroleja časih jako drago. V Selnico je nekoč prišel podjetnik z dvema milijonoma, zainštrumentiral pa je vse imetje.

Petrolej je nastal iz živalskih, večinoma ribjih teles, ki so zakopana pod zemljo v ogromnih množinah. Zato se nahaja na robu gorovja na kraju velikih ravnin, ki so bile pokrite z morjem; v Galiciji na severnem robu Karpat, v Rumuniji na južnem robu Karpat, ob Kavkazu in tudi v Medjimurju in v Hrvatski, kjer zadnji griči Alp prehajajo v Dravsko ravnino.

V Selnici so petrolejski vrelci manjše vrednosti. Vrtajo že kakih 30 let. Na sled so prišli petroleju — tako domnevamo — po nekih smolnatih vrelcih pri vasi Peklenici, 6 km vzhodno od Selnice. Tej smoli pravi ljudstvo „peklo“ in jo uporablja kot mažo proti konjskim garjam ter kot kolomaz. Tla okolo teh smolnatih vrelcev izgledajo kakor asfaltirana (tlakovana z asfaltom).

V Selnici so vrtale razne družbe. Najbolj po načrtu so delali Angleži, ki so na raznih mestih izvrtali rove do 800 m globoke, da so preiskali zemeljske plasti. Pred prevratom je vrtal neki žid Singer, katerega najemnik je med vojno izžemal ljudstvo. Selniški petrolej je jako lahek in za silo uporaben brez tvorniškega prirejanja. To je najemnik izrabljjal in prodajal ljudem prirodni petrolej jako drago za živila: po 30 jajc ali celo gos za liter. Ob prevratu v novembru 1918 so Medjimurci v napačnem umevanju svobode razdejali vse delavnice in stroje pri petrolejskih vrelcih, rove pa zasuli s kamenjem in železjem. Ko je Narodna vlada prevzela upravo v Medjimurju, je dala popraviti, kar je bilo mogoče, in je vrtala v državni upravi. Delo se je začelo marca 1919. Nekatere rove so popravili, nekaj novih so izvrtali in dobili so toliko petroleja, da so se poplačali vsi stroški za draga popravila. Do konca julija 1920 so dobili 66 ton petroleja.

Vseh rogov je do konca leta 1920 bilo 55, Singer jih je izvrtal 31, Angleži 18 in naša državna uprava 6. Sedaj dobivajo petrolej iz 10 rogov, drugi so pokvarjeni ali opuščeni, ker so jih izčrpali. Petrolej se nahaja v različnih globinah; rov števil. 9 je globok 95 m, drugi po 130 m, zopet drugi po 170 m, nekateri opuščeni pa po 800 m. Eden od zadnjih je dajal dnevno 7000 kg. Globokih rogov zdaj ne morejo delati, ker ni primerne

materiala. Za upešno delo bi morali poznati vse dosedanje rove, načrti pa so v Budimpešti, kamor je prej Medjimurje spadalo. Da bi vrtnanje bilo dobičkanosno, dokazuje dejstvo, da se Angleži in Američani zanimajo za Selnico.

Pridobljeni petrolej pošiljajo v čistilnico (rafinerijo) v Dravograd, kjer poleg čistega petroleja dobivajo iz njega bencin in vazelin.

Zvončki.

*Pa so rekli, pa so rekli,
ko so priskakljali
tja na griček, na vršiček
zvončki mladi zali:*

*„Čudo božje, vse še spančka:
dajmo, no, prijateljčki,
pa jim, pa jim zaigrajmo
budnico pomladnih dni!“*

*In so jeli in vzdrhteli
z grička šumnih, solčnih lin
so v dolino glaski bajni:
cin, cin, cin - gel, klin - gel, cin!*

*In iz postelj in iz okenc
in iz rosne travice
so pokukale zvedavo
rozic drobne glavice.*

*In so vzrle solnček zlati
in so čule ptičkov glas.
„Jojme, vstančkati bo treba,
zdaj vesel je, pisan čas!“*

*Ljubko so se nasmehljale,
vase vpile dih poljan,
brž iz postelj poskakljale
vun v svobodo, v beli dan!*

*Da ste videli škrjančka,
kak lepó jih je pozdravil,
dražestno se jim poklonil,
z zalo pesemco proslavil...*

*Da ste videli metuljčka,
kak gorkó jih je poljubil,
kak se čmrlj je godrnjavček
v njih objemu ves izgubil...*

*In ta vetrček poredni,
kak se k njim je pridobrikal,
jih pobožal, jih zazibal,
bližal se in spet odmikal...*

*Popje je razgalil grm,
da zacvel je — solnčni kres;
vstal je z glorio ovenčan
maj in vzpel se do nebes.*

*Ves zamaknjen vanj in v solnce
starček je roké razpel —
po minuli je mladosti
hrepeneče zaihtel:*

*„O, mladost, mladost ti mila,
pridi, daj se mi objeti!“ —
A je znal, da zanj umrla,
že pred davnimi je leti...*

*Kimajo prebeli zvončki,
kot pozvanjali bi k nebu. —
Morda to mrtvaški zvončki
so k njegovemu pogrebu?*

Miroslav Kunčič.